

M.), kar povsem drugače zveni kot prejšnja trditve. Z odločno zahtevo slovenske delegacije po enotni listi bi slovenska delegacija stvarno lahko mnogo doprinesla k razčiščenju in enotnosti, posebno še, ker slovensko učiteljsvo uživa ugled in pri srbskem in pri hrvaškem učiteljsstvu. Da pa je bil enoten nastop možen, govorijo najlepše za to argumenti, ki jih avtor navaja.

3. Predstavniki in pristaši tretje liste, ki so dosledno vztrajali na stališču enotnega nastopa, so zahtevali eno mesto na skupni kandidacijski listi »stanovske linije« in so v ta namen tudi predlagali kandidata. Treba je poudariti, da so pristaši tretje liste skozi vsa leta dosledno, tudi za ceno težkih žrtev, vztrajali na stanovski liniji in se odločno borili za njo, kakor se danes. Če niso bili zadovoljni z dosedanjim svojim zastopnikom v centralni upravi, so pač imeli za to vzroke. Kandidacijski odbor je njihovo zahtevo odbil. Zakaj? Odgovor na to daje avtor članka v »Odgovorih in pojasnilih«: »Kandidacijski odbor se je postavil na stališče, da se sestavi kandidatska lista tako, da bo z njo manifestirana popolna solidarnost z vsem dosedanjim delom izvršnega odbora.« (Podčrtal jaz, M. M.) To bi se reklo tudi z drugimi besedami, da si je kandidacijski odbor nadel nalogo, preprečiti za vsako ceno, da bi bila kandidacijska lista v svojem sestavu spremenjena ali dopolnjena tudi s predstavniki skupin, ki stojijo sicer odločno na stanovski liniji, vendar pa imajo glede taktike odvojnene poglede. Kaj pomeni tako apriorno stališče, si lahko predstavlja vsak sam, predvsem v tako ostri dinamiki razvoja, ki se odigrava pred našimi očmi. Če se postavimo na tako apriorno stališče, je nevarnost, da pride organizacija na stopnjo, ki je v nasprotju s težnjami učiteljsva in v nasprotju s tendenco splošnega družbenega razvoja. Poleg tega je tako stališče v opreki s osnovnimi načeli demokracije!

4. To apriorno stališče kandidacijskega odbora in pa njegove »moralne obveznosti« dajajo priložnost jasen vpogled tudi na odnos hrvatske delegacije. Pod takšnimi pogoji in v takih okoliščinah se je bilo res težko pogajati in so bili že vnaprej izključeni pozitivni rezultati. Tu je pač vseeno, kakšni so bili odnosi naše sekcije do savske in kakšne obveze je imelo slovensko učiteljsvo do hrvatske sekcije pred skupščino. Dejstvo je, da so prišli hrvatski delegatje na skupščino, da so na skupščini aktivno sodelovali vse dotlej, dokler ni prišlo do razcepa ob priliki sestave

kandidacijske liste. Čim so ti postavili pri sestavi liste svoje težnje, je pomenilo, da hočejo sodelovati, kar je bila želja vsega učiteljsva. Pa četudi bi se morda pozneje odcepili (za to ni dokazov!), bi to organizacija postavilo v povsem drugačno luč, kakor pa sedaj.

5. Ker je odgovor na moj članek dobil proti moji volji in proti moji želji polemičen značaj in je bil speljan na osebni teren, ko se članek sklieuje na moje zadržanje na skupščini, kjer sem kot predsednik društva bil zastopal svoje članstvo, moram tudi na to dati svoj odgovor.

Res je, da sta bila zadnji dan skupščine dva sestanka slovenskih delegatov, in sicer prvi na zahtevo nekaterih delegatov, ki so zahtevali, da slovenska delegacija postavi odločno zahtevo po enotni listi in da je treba pri tem eliminirati vsa osebna trenja, ako so ta v opreki s skupnim nastopom. Na sestanku samem ni prišlo do druge odločitve kot te, da se popoldne delegacija zopet sestane.

Ni res, da sem na tem sestanku molčal in da nisem izrazil nobenega mišljenja.

Res pa je, da sem po govoru enega izmed delegatov poudarjal moment, kjer ima slovenska delegacija izvršiti važno nalogo in sem zaradi tega nastopil proti predlogu za abstinenco pri glasovanju; pri tem sem še poudaril, da bi bilo nepravilno, ako bi morali disciplini na ljubo vsi delegati imeti enake poglede in izvajati enake konsekvence ob priliki volitev.

Res je tudi, da sem na popoldanskem sestanku molčal, in to iz enostavnega razloga, ker je odločitev po govoru predsednika Kumlja že padla. Sam sem po svojem najboljšem preudarku izvajal konsekvence.

(Da te osebne zadeve omenjam, mi je ne ljubo, prislil me pa je avtor »Pojasnili in odgovori«, kljub temu, da mu je prav dobro znano, v kakem položaju sem se v tistem momentu nahajal, in smatram to — prav milo rečeno — za zelo netaktno.)

Vodstvo sekcije se v svojem odgovoru opira tudi na delegacijo letošnje državne skupščine, ki je »pokazala vso zrelost« in smatra, da so s tem ovrženi vsi pomisleki za nepravilno postopanje. Prav. Če je pa s tem tudi delegacija in članstvo rešeno razmišljanja o aktualnih pojavih, ki jih je izzvala letošnja državna skupščina, je pa drugo vprašanje: Dogodki bližnje bodočnosti bodo pokazali upravičenost takega stališča.

Mencej Martin

† Fortunat Lužar

Dne 29. oktobra, ko je vsa pokrajina tako lepo žarela v zlatu jesenskega sonca, je legel v grob Fortunat Lužar. Nepregledna vrsta prijateljev in tovarišev ga je spremljala k zadnjemu počitku.

Da, Fortunat Lužar je imel mnogo prijateljev! Bil je dober, blag človek, ki ni poznal sovraštva. Lužar je bil predvsem človek dela.

Udeležstvo se je kot predavatelj na učiteljskih zborovanjih in med preprostim ljudstvom, bil je vnet zadrugar, ustanovil je v Izlah hranilnico in posojilnico, Društveni dom in mlekarno. Izgradil je tam tudi lepo šolo. Lužar je bil tudi človek peresa! Sodeloval je pri »Učiteljskem tovarišu« in »Popotnik«, pisal je članke za publikacije Šolske matice, udeleževal se je tudi kot publicist v knjigah Slovenske matice, v »Domu in svetu« in raznih drugih revijah, še posebno pa v »Slovenskem učitelju«, ki mu je bil polnih 19 let urednik.

Kot marljiv prosvetni delavec, vesten učitelj in vzgojitelj, je kmalu napredoval. Postal je oblastni šolski nadzornik, kasneje banovinski šolski nadzornik. Tudi kot nadzornik ni bil nič oblasten, ni bil nedostopen in visok, nasprotno: bil je vselej tovariški in pošten. Včasih morda še premehak. Če se je zgodila komu ta čas krivica, prav gotovo ni šla na njegov račun.

Spominjali se jih bomo...

Spominjali se jih bomo, kakor se jih bo vedno spominjal hvaležni slovenski narod, kajti umrli so za srečo svojega naroda... Kdor umre za srečo svojega naroda, ne umre, temveč živi, dokler bo narod živel! Njihovi značajni in delo nam bodo svetli vzori, kaži-pot za vse naše hotenje in stremljenje... Ob njihovih grobih so se nam stiskala srca in in plakal je narod... najlepše spričevalo za vzgojiteljski stan.

Dolga je vrsta svežih učiteljskih grobov, predloga... K večjemu počitku so legli skoraj sami učiteljski veterani, ki so se borili za napredek šole, naroda, slovenstva in učiteljskega stanu v najtežjih časih, ko se je naš narod vzbujal in začel dvigati svojo krvavo glavo k zlati svobodi. Vsi so pa doživeli trpko usodo slovenskega učitelja in trnjevo pot vzgojitelja.

Prvi je legel po lanskim Vseh svetih v grob v Preski pri Goricanah po 42 letih težkega dela šolski upravitelj tov. Matija Kenda. Vzgojen na koperskem učiteljskem, je bil vedno blag in dober, vedno zvest delavec za napredek šole, naroda in učiteljskih pravic. Tovariš Kenda je bil med prvimi ustanovniki Slovenske šolske matice.

Vneta pevka tovarišica Berta Brencetova ni mogla preboleti smrti svojih staršev. Prehud udarec ji je strl blago dušo. Od mestnega šolskega sveta v Mariboru je dobila častno diplomu za vzorno marljivost, uspešno poučevanje in vestno izpolnjevanje učiteljskih dolžnosti.

Kljub temu je doživel Lužar tudi nekaj bridkih ur. Ob času političnih preobratov, ko so se vlade enodnevne pri nas neprestano menjavale, je doživel tudi on brezobzirnost politične metle. Bil je predčasno upokojen, nato reaktiviran in povzidan, pa spet upokojen kot nadzornik, še preden je mogel doseči peto skupino.

To ga je peklo tembolj, ker mu tudi lastni politični pristaši — ko so prišli na površje — niso pomagali, da bi se mu ta krivica popravila.

Lužar je bil politično strogo katoliško usmerjen. Tak je bil kot učitelj, tak kot nadzornik, tak kot upokojenec. Značajan, dosleden, premočrten. Ni bil nestrpen politični fanatik. Znal je spoštovati prepričanje tudi svojih političnih nasprotnikov, in to vrlino, ki je prava redkost, je znalo učiteljsvo tudi ceniti.

Lužar je bil tudi član naše učiteljske organizacije in je ostal v njej tudi po upokojitvi. Ni bil pa samo član, bil je aktiven delavec v njej. Bil je eden izmed ustanoviteljev Mladinske matice in njen prvi predsednik. Tri prva teška leta je nesebično vodil delo Matice, sodeloval pri njeni organizaciji in pri izdelavi njenega literarnega programa. Tudi zdaj, ko se je razrastla Mladinska matica v eno najmočnejših mladinskih založb v državi, ne sme biti Lužarjevo delo pozabljeno. Na enem izmed temeljnih kamnov te mogočne kulturne zgradbe blesti njegovo ime.

Po štirih dolgih desetletjih dela in po 73 letih življenjske borbe se je zrušil tovariš Miha Vrbič, ki je hotel doživeti stoletno starost. Kdor ga je videl, mu je moral verjeti. V tem je ležal tudi vzrok njegove delavnosti. O njegovem delu bi se dale napisati debele knjige, ker je bil povsod prvi. Zato lahko trdimo, da je sedanjí kulturni nivo sodražke doline le njegovo delo. Njegov osebni lik bo ostal v najlepšem spominu vsem, ki so ga poznali kot vzor človeka, učitelja, tovariša, moža, očeta in zakonskega druga.

Mrzla jesenska burja je pokopala tov. Ferda Pečnika, borca za slovenstvo na Štajerskem. Boriti se je moral proti vsem mogočim faktorjem in političnim strujam, ko je hotel uveljaviti šolske, učiteljske in splošne narodne pravice. V narodno ogroženih krajih na Štajerskem je bilo tedaj težko biti Slovenec in slovenska duša. V borbi z Nemci v Guštanju ni klonil, šele na pritisk višje oblasti so dosegle prepoved slovenskega pozdravljanja in učenja v njegovi šoli. Ob prevratu je organiziral prvi slovensko šolo v Guštanju, ono šolo, ki je tako navdušeno pozdravila zmagovalce in osvoboditelje slovenske zemlje. 41 let se je boril, potem pa omagal.

Učiteljska osebnost z visokimi vrtilinami plemenitega in inteligentnega človeka je bil tov. Anton Sivka. Učiteljska organizacija je imela v njem zvestega delavca. S pokojnimi tovariši Gradišnikom, Brinarjem in Črnejem je tvoril nekoč jedro učiteljske generacije celjskega okrožja. Delal in boril se je za največjim optimizmom v času, ko so se na razvalinah Avstrije začeli graditi temelji novi bodočnosti slovenskega naroda v Jugoslaviji.

† Tonki Završnikovi na pot molčanja

Odtrgal se je list z drevesa življenja. Živ list, ki je še poln bil sokov premnogih, ki hrano je dajal mladostnim željam in pravilice otroški duši...

Tako Te gledamo, draga Tonka! Ob Tvoji krsti smo se zbrali vsi, ki si nam bila tovarišica. Trdo in mrzlo se čuje ta beseda, a mi vsi jo čutimo v naših srcih kot vročo solzo. Vsaka naša misel je svetel spomin nate, ki si hodila zadnja leta med nami s stisnjenimi ustnicami in dvignjeno glavo, le v Tvojih globokih očeh se je včasih utrlil bolesten blek. Utrujenost Ti je legla na obraz, utrujenost borbe z usodo, ki je Tvojo pot zaznamovala z bridkostjo in skrbjo: za moža in dvojce sinov. Ko je bilo pred leti pretrgano skupno družinsko življenje, ko si ostala sama med nami na Vrhniki, medtem ko je Tvoj življenjski drug odšel na svoje novo službeno mesto, tedaj je pričela bolezen s podvojneno silo trkati na Tvoja vrata. Življenje je naložilo na Tvoja ramena potrojeno breme. Mučenica - mati je skrbela, da so se z najtežjimi žrtvami lahko vendarle uresničevale sanje po študiju prvorojenca, ki danes že piše poleg svojega imena s ponosom »cand. iur.« — in da je stopil mlajši sin v gimnazijo. Koliko noči so pač prebdele Tvoje izmučene oči, iskajoč vedno znova pota, da bi olajšala življenje vsem svojim dragim, ki Te je povežala z njimi družinska vez, potrjena po zakonu. In vendar si vedno še našla v sebi dovolj moči, da si delila bogastvo znanja, vzgoje in ljubezni tudi med šolsko dečo z odličnimi uspehi. Z vsem srcem si se udeleževala vseh podvigov, ki smo jih obravnavali na konferencah v korist mladine. Kolikokrat je ta ali ona beseda razčiščila, olajšala ali pa naravnost odločila način dela, ki si ga je osvojil učiteljski zbor v svoji skrbi

za šolarje. Sama dobra gospodinja in mati si pač najlaže našla pravo pot za uresničenje našega hotenja. Spominjam se še, da si tako rada pomagala še ko je bil Tvoj mož kot naš upravitelj med nami, pri božičnicah, prehranjevalni akciji itd. Da, Tvoja roka je rada delila dobrote, kakor je zahtevalo od Tebe Tvoje dobro srce.

Tvoj značaj je bil trden in neupogljiv, močan v veri:

»Vse dobro se povrača, kot se vse zlo maščuje samo od sebe!«

Tako si dejala tudi meni, ko sem se poslavljala od vrhniškega učiteljskega zbora, odhajajoč na dodeljeno mi novo službeno mesto. Še danes čutim stisk Tvoje roke in odsev iskrenega tovarštva v Tvojih očeh. Zato pa me je tembolj zadela Tvoja nenadna smrt, ki je zato tako usmiljeno, a za nas vse, posebej še za Tvoje drage, tako neusmiljeno zaključila trnjevo pot življenja. Pretežke misli so Ti skovale žareč obroč okoli izmučene glave in poslednja užigajoča iskra Ti je končno pretrgala v možganih vse misli in zdravnik je ugotovil: možganih kap!

Odtrgal se je list z drevesa življenja, živ list, ki ga ihte kličejo še danes usta najmlajšega sina, ki ga zastoj išče prvorojenec in zaman hrepeni po njem užaloščeni mož... Odtrgal se je list, odmrli je in umolknil. Mi vsi pa, ki še hodimo po zemlji, kaj ni v nas živ in svet, kakor opomin:

»Glejte, delala sem do svojega poslednjega diha...«

Saj Te čujemo, draga tovarišica, čujemo in nosimo sliko Tvoje močne osebnosti v sebi... Tu še živiš in boš živela, dokler Ti tudi mi ne bomo sledili. V Tvoj sveti molk Ti kličemo poslednjič: »Miruj — srce!«

N—a.

Splošne vesti

SEJA UPRAVNEGA IN NADZORNEGA ODBORA — PREDSEDNIŠKI ZBOR

V soboto, 4. t. m., ob 15. uri popoldne bo seja upravnega in nadzornega odbora sekcije. V nedeljo, 5. t. m., ob 10. uri popoldne pa predsedniški zbor v telovadnici gluhoznice v Ljubljani. Na dnevnem redu so važne stanovske zadeve.

— V Selcih nad Skofjo Loko je eno službeno mesto prosto.

— V Jarenini pri Mariboru sta otvorjeni dve vzporednici in zato sta tam prosti 2 učiteljski mesti.

— Dekreti o napredovanjih od maja do julija t. l. so dospeli in bodo dostavljeni v najkrajšem času. To v znanje vsem, ki so se obrnili s tem vprašanjem na sekcijo.

— Vsem poverjenikom(icam) Vodnikove družbe. Vse one gg. poverjenike(ce), ki še niso poslali svojih nabiralnih pol, prav vljudno prosí Vodnikova družba, da naj čimprej pošljejo svoje nabiralne pole, da more družbena pisarna pripraviti vse potrebno za ekspedicio letošnjih družbenih knjig. Z razpošiljanjem knjig pričnemo konec meseca novembra. Prosimo vse gg. poverjenike(ice), da v teh dneh, ki jih imajo še na razpolago za nabiranje članov, pridobijo še vse one zamudnike, ki še vedno odlašajo s svojo prijavo.

Osebne zadeve

— Napredovala je: z ukazom z dne 24. avgusta 1939. v V. položajno skupino Rak Zora, strokovna učiteljica na šoli za def. deo v Ljubljani - Vič; z ukazom z dne 21. avgusta 1939. v VII. polož. skupino Vrbanjak Marija, učiteljica v Pamečah. (Služ. novine, šte. 248).

— Po službeni potrebi premeščeni učitelji(ce): Josipina Erker iz Livoda, srez Kočevje, v Rob, srez Kočevje; Klodilda Kovačič

Sredi dela je ostal sam ob pokopani življenjski sreči... v kratkem razdobju je zgubil ženo in sina... ostali so mu do smrti zvesti tovariši in ljudstvo. Tovariš Sivka bo ostal vzor učitelja iz preteklosti v bodočnost, v zgodovini celjskega učiteljskega društva pa bo ostalo njegovo ime zapisano z zlatimi črkami.

Tiho, kakor je delal, je umrl v Domžalah tovariš Ivan Stenovec. Njegova skromnost je privlačevala, kajti bil je vztrajen in idealist pri svojem težkem delu. Pri delu ga je motil spomin na nesrečnega brata, ki se je ubil z letalom, in kdor ga je posetil, je videl, s kako ljubeznijo hrani še ostanke razbitega letala...

Ob Soči spi tovariš Julij Kogej, učitelj pisatelja Frana Bevka. Mladostne izgube najdražjih so se mu brale na licu... bridek je bil njegov nasmeh. Njegove žrtve so skrite v tolminskih gorah, kjer je delil nauke. Celo v Južni Italiji je služboval... tovariš Kogej je okusil trpki kruh učitelja v zasedenem ozemlju, njegov spomin bo ohranilo celo vrsto pokolenj.

Humorist, ki je znal razvedriti še tako čemernega filistra, je bil tov. Ludovik Varl, ki je deloval 33 let v Poljčanah. Mnogim tovarišem je bil vodnik in kaži-pot v življenju, zato pomenja njegova smrt za vse težko izgubo.

Junak-vojak, učitelj-idealist je bil tovariš Franjo Sevnik, šolski upravitelj v Fara vasi pri Kočevju. V svetovni vojni je prešel k bratom Rusom, javil se med prostovoljce ter se udeležil borb v Dobružji in pri probujanju solunske fronte. Tudi kot učitelj je bil velik idealist in vzoren delavec, pa je moral na ukaz višje oblasti romati iz kraja v kraj, celo

iz Kalopja, srez celjski, v Novo cerkev, srez Ptuj; Franc Zeleznik iz Loškega potoka, srez kočevski, v Banjaloko, srez kočevski; Vilibald Koutny iz Banjaloke v Žvirče, srez novomeški; Mihael Lenarčič iz Telč, srez Krško, v Staro Lipo, srez črnomeljski; Henrik Kodel, učitelj iz Dramelj, srez celjski, v Koprivnico, srez Brežice; Ana Kodel iz Dramelj v Koprivnico; Josip Suštaršič iz Rakeka, srez logaški, v Tinje, srez Maribor desni breg; Ivan Gaberšček iz Kapele, srez dravogrski, v St. Jernej, srez konjiški; Matko Ljubič iz Podzemlja, srez črnomeljski, v Dobje, srez šmarnski; Leopoldina Kos iz Murske Sobotne v Veliki Trn, srez krški; Rudolf Gotič iz Črešnjevca v Stogovce, srez ljutomerski; Simona Gorišek iz Hotiča, srez litijski, v Dramlje, srez celjski; Filip Babič iz Kala, srez krški, v Sulince, srez murskosoboški; Franjo Humar iz Skocijana, srez krški, v Zamostje, srez lendavski; Oton Brelih iz Bogojine, srez lendavski, v Zabukovje, srez brežiški; Jakob Resman iz Stogovcev, srez ljutomerski, v St. Vid, srez šmarnski.

Šolski radio

— VI. Torek, 7. novembra: Naše rudno bogastvo; g. prof. Rafael Bačar, Razpored: 1. Iz zgodovine našega rudarstva — pripovedke in resnica. 2. Razvoj našega rudarstva v zadnjih desetletjih. 3. Kateri rude ima Jugoslavija — njih vrednost. 4. Prostosladi. 5. Boj tujeja kapitala za naše rudno bogastvo. 6. Kdo so v glavnem lastniki naših rud. 7. Pregled naših rudnih žil.

Petek, 10. novembra: Glasba starih narodov; g. Stanko Prek, Razpored: 1. Izvor glasbe. 2. Glasba orientalskih kulturnih narodov. 3. Glasba kulturnih narodov starega veka. 4. Grška in rimska glasbena umetnost.

— V kmetijskem radiu bo v nedeljo, 5. novembra, ob 17. uri predaval g. Ljudevit Puš; Gospodarska navodila in tržna poročila.

v savsko banovino. Junak-prostovoljec je moral romati posvetu, ker v njegovi ožji domovini, kjer je manjkalo nad 100 učiteljev, zanj ni bilo prostora... junak, ki je bil dvakrat ranjen, je šel 1938. našel svojo pravico.

Ni klonil do zadnjega. Preden je izdihnil v ljubljanski bolnišnici, se je še enkrat dvignil in odšel domov k družini, k šolski mladini, k praporu svojega polka po slovo, potem se je vrnil in... Pravico je našel učitelj-junak šele na onem svetu...

Mlad je umrl tov. Miroslav Peljak, mlad in sredi najplodnejšega dela ob koroški meji, kjer je pobijal malodušje mejašev in dvigal vero v lastno domovino.

Mlad je umrl v hribih nad Slovensko Bistrico komaj 34 let star tov. Jura Tomažič. Šest let je bil med drugim svojim službovanjem na najvišji hribovski ekskurendni šoli... vsak dan je lezel štiri ure k Sv. Bolfenku pod Veliko kopo. Hoja je rodila srčno napako, toda ozdraviti ni mogel v tesni in leseni podstrešni sobici, v kateri si ni imel nikjer kuhati... Do zadnjega je tovariš Jura razveseljeval lačnega in izmučenega kmeta, do zadnjega so mu rekali ljudje »Naš dobri Juro!« Tak bo ostal tudi v spominu hvaležnega ljudstva.

Na pragu letošnje pomladi je izdihnil v Toplicah pri Zagorju tovariš Matija Pelko, dolgoletni predsednik litijskega učiteljskega društva, zvest organizacijski delavec in tovariš. Polnih 35 let je bodril in vodil mladino in knapovsko dolino k lepemu in dobremu. Njegova največja zapuščina — ljubezen — bo ostala na veke med nami.

V Celju so legli k večnemu počitku letos tovariš Gvidon Sratonik, Ivan Burdian in učiteljski veteran Tomo Grah. Prvi je službo-